

Gender op een inclusieve manier bevragen

Onderzoeksnota bij de
enquête *#YouToo?*

INSTITUUT VOOR
DE GELIJKHEID
VAN VROUWEN
EN MANNEN

.be

Inhoud

1. Inleiding	3
2. Inclusieve vragenlijsten	3
3. De gendervragen uit de enquête	4
4. Gender inclusief bevragen: tips & aanbevelingen	6

1. Inleiding

De paradox van werken aan gendergelijkheid is dat er de hele tijd over vrouwen en mannen moet gesproken worden. Net zoals een dieet impliceert dat er veel wordt nagedacht over eten. Het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen is ook bevoegd voor de gelijke rechten van transgender personen. Vanuit de invalshoek van mensenrechten maakt het niet uit wat iemands fysieke kenmerken zijn, diens genderidentiteit primeert. Je bent bij wijze van spreken zoveel man en zoveel vrouw als je jezelf voelt. De realiteit van seksisme is echter dat je fysieke kenmerken, hoe je bent opgevoed en hoe anderen je zien, wel degelijk een belangrijke rol kunnen spelen. In die zin is het tegelijk belangrijk om in een enquête te vragen naar geslacht én om de respondenten de ruimte en de vrijheid te bieden om dat in te vullen zoals ze zelf wensen. Bovendien moet er rekening gehouden worden met non-binaire mensen en moet dus eveneens de ruimte gelaten worden om het vakje *niet* in te vullen.

Gender op een goede, inclusieve manier bevragen komt neer op jongleren met verschillende ballen tegelijk in de lucht. Het is altijd een afwegen van belangen. In deze onderzoeksnota worden die toegelicht, worden de gendervragen uit de enquêtevragen besproken en worden een aantal tips gegeven over hoe gender het best inclusief bevroegd kan worden.

2. Inclusieve vragenlijsten

Een goede vragenlijst is inclusief. Dat wil zeggen dat iedere mogelijke respondent ze makkelijk kan beantwoorden. Daarvoor is het belangrijk dat vragen eenvoudig en enkelvoudig zijn, tegelijk moeten alle mogelijke opties voorzien zijn. Het is altijd een uitdaging om een evenwicht te vinden tussen makkelijk en compleet. Dat dilemma speelt ook nog op een andere manier een rol: een makkelijk in te vullen vragenlijst is kort, maar een grondig onderzoek is zo volledig mogelijk en dat maakt een vragenlijst juist lang. In de praktijk betekent dat gewoonlijk dat er maar één vraag besteed kan worden aan het gender van de respondent. Voor de enquête #YouToo? was het mogelijk om verschillende vragen te stellen over gender, wat natuurlijk meer ruimte bood.

Op dezelfde manier is het belangrijk om mensen niet af te schrikken, noch aan de ene kant van het spectrum, noch aan de andere. Voor het onderzoek #YouToo? was het essentieel om alle stemmen in de bevraging aan het woord te krijgen. Dat betekende onder andere zowel non-binaire personen, als mensen met conservatieve opvattingen over man-vrouwverschillen. Het is niet evident om de juiste verwoordingen te vinden die voor iedereen aanvaardbaar zijn. Wat perfect klopt voor de ene, stuit misschien de andere juist tegen de borst. Tegelijk is het ook goed om mensen te laten wennen aan een politiek correcte formulering. In die zin wordt het binnenkort wellicht vanzelfsprekend dat er een 'andere'-categorie verschijnt naast vrouw en man.

Het doel van een enquête is uiteindelijk data verzamelen. Idealiter is het plezant om ze in te vullen, maar dat is geen doel op zich. In die zin is het niet deontologisch om vragen te laten invullen die later niet gebruikt zullen worden. Door in de gendervraag los te komen van de klassieke tweedeling, wordt in de data minstens een derde categorie gecreëerd. In een onderzoek bij transgender personen kan er hier zonder probleem in detail worden gegaan. Een studie bij de hele bevolking gaat echter zelden voldoende respondenten bevatten buiten de man- en vrouwopties om mee te nemen in de analyses. De vraagverwoording kan dan wel correct zijn, de data worden niet plots meer significant. Een correcte verwoording levert met andere woorden jammer genoeg niet altijd bruikbare data op. Voor de onderzoeken die het Instituut uitvoert in het kader van zijn opdracht, is het bijna altijd nodig om in de cijfers een onderscheid te maken tussen vrouwen en mannen. Zolang de derde categorie te klein blijft

voor kwantitatieve analyses kan ze slechts terzijde besproken worden. Specifiek in de #YouToo?-studie was het uiteraard wel noodzakelijk om te weten of transgender, intersekse, of non-binaire personen vaker geconfronteerd worden met vormen van discriminatie en uitsluiting.

3. De gendervragen uit de enquête

In de vragenlijst werden uiteindelijk drie gender-gerelateerde vragen gesteld en één over het behoren tot een minderheid, waar opnieuw genderidentiteit kon worden aangevinkt. Om zowel het woord 'geslacht', als het woord 'gender' te vermijden, werd er eenvoudigweg "Ben je..." gevraagd. Dat de beide termen soms moeilijk liggen, is op zijn zachtst gezegd onhandig. Geslacht verwijst in principe naar het biologisch geslacht. Sinds de invoering van de transgenderwet in 2018, verwijst het juridisch geslacht eigenlijk naar de genderidentiteit, naar de zelfdefinitie van de persoon.¹ Gender als sociologisch concept verwijst naar de sociale invulling die aan geslacht gegeven wordt. Activisten geven er vaak een meer individuele betekenis aan. Om het moeras aan definities te omzeilen werden alle termen vermeden.

Het uitgangspunt in vragenlijsten is in principe dat vragen altijd mogen worden overgeslagen en onbeantwoord gelaten. In de praktijk van de online-vragenlijsten werkt dat dikwijls niet goed, daarom werd een aparte antwoordcategorie voorzien om niet te antwoorden.

Ten slotte werd er een mogelijkheid voorzien om de optie 'andere' verder te duiden.

<p>Ben je...</p> <ul style="list-style-type: none">☐ Vrouw☐ Man☐ Andere☐ Dat zeg ik liever niet. <p>Andere is voor jou: _____</p>
--

Transgender personen kunnen zichzelf omschrijven als vrouw, als man, of als andere. Daarom werd er een aparte vraag specifiek aan dit onderwerp besteed. In deze vraag werd de mogelijkheid om 'weet niet' aan te vinken toegevoegd, omdat het mogelijk is dat voor sommige respondenten het begrip onbekend zou zijn. Verder was er eveneens een mogelijkheid om niet te antwoorden.

<p>Beschouw je jezelf als een transgender persoon, of als een persoon met een transgender verleden?</p> <p><i>Transgender wordt als verzamelnaam gebruikt voor alle personen die transgender, non-binair, gendervariant, polygender, agender, genderfluïde, crossdresser, travestiet of transseksueel zijn.</i></p> <ul style="list-style-type: none">☐ Ja☐ Nee
--

¹ Wet van 25 juni 2017 tot hervorming van regelingen inzake transgenders wat de vermelding van een aanpassing van de registratie van het geslacht in de akten van de burgerlijke stand en de gevolgen hiervan betreft. Meer informatie hierover: <https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/transgender/wetgeving>

- Weet niet
- Dat zeg ik liever niet.

Relatief nieuw is de beleidsaandacht voor intersekse personen. Het gaat dan om mensen met een variatie in de fysieke geslachtskenmerken. Er werd een vraag opgenomen, analoog aan de vraag rond transgender zijn.

Beschouw je jezelf als een intersekse persoon, of als een persoon met een variatie in geslachtskenmerken?

Intersekse persoon wordt als verzamelnaam gebruikt voor alle personen met een variatie in de lichamelijke geslachtskenmerken.

- Ja
- Nee
- Weet niet
- Dat zeg ik liever niet.

Zowel voor transgender als voor intersekse personen gaat het om een kleine minderheid. In onderzoeken die niet rechtstreeks met het onderwerp te maken hebben, zijn de twee bovenstaande vragen wellicht minder nuttig.

Ten slotte was er nog een vraag naar het behoren tot minderheden op grond van verschillende criteria. Met die vraag was het te bedoeling te kunnen nagaan of de combinatie van verschillende kenmerken een impact heeft op ervaringen van discriminatie en benadeling.

Behoor je tot een minderheid in België?

Er is meer dan één antwoord mogelijk. Duid alle antwoorden aan waarin je je herkent:

Een minderheid op basis van:

- Etnisch-culturele afkomst (niet-Belgische roots hebben)
- Migratie-achtergrond (ooit in een ander land gewoond hebben)
- Huidskleur
- Seksuele oriëntatie (homo, lesbienne, biseksueel zijn)
- Genderidentiteit of genderexpressie (transgender zijn)
- Fysieke beperking of kenmerken
- Gezondheidstoestand
- Politieke overtuiging
- Religie of geloof
- Levensvisie of levensstijl
- Nog een andere minderheid

- Ik behoor tot geen enkele van deze minderheden.

Een andere minderheid is voor jou: _____

4. Gender op een inclusieve manier bevragen: tips

1. Vermijd de woorden 'geslacht' en 'gender' in de vraagstelling en vervang die door: "Ben je..." (of "Bent u...").
2. Voeg een 'andere'-categorie toe.
3. Voorzie de mogelijkheid om de vraag niet te beantwoorden.
4. In de context van onderzoek bij transgender of intersekse personen is het zinvol om verschillende vragen aan gender te besteden.
5. In een medische context kan het biologisch geslacht relevant zijn. Dan moet dat expliciet aangegeven worden.
6. Vermijd vakjargon en specifieke termen die enkel bij genderactivisten bekend zijn.

De methodologische rapporten en de resultaten van de analyses van de enquête #YouToo? kunnen worden gedownload via:

<https://igvm-iefh.belgium.be/nl/activiteiten/discriminatie/seksisme>

Colofon

Uitgever:

Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Ernest Blerotstraat 1, 1070 Brussel

T 02 233 44 00

gelijkheid.manvrouw@igvm.belgie.be

igvm-iefh.belgium.be

Dataverzameling:

M.A.S., Market Analysis & Synthesis

Brusselsesteenweg 46a

3000 Leuven

Verantwoordelijke uitgever:

Michel Pasteel, Directeur van het Instituut voor de gelijkheid van vrouwen en mannen

Auteur:

Hildegard Van Hove

Depotnummer :

D/2021/10.043/32

Cette publication est également disponible en français.